

ลักษณะของพ่อแม่ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง บ้านต่างสายเลือด
ของอรเกษม รอดสุทธิ*

Characteristics of Parents in Ban Tang Sai Luead
by Aonkasem Rodsutthi

รังสิณี หลักเพชร¹
Rungsinee Lakphet¹

Received: October 3, 2018

Revised: January 31, 2019

Accepted: February 12, 2019

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มุ่งศึกษาลักษณะของตัวละครพ่อและตัวละครแม่ในวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง บ้านต่างสายเลือด ของอรเกษม รอดสุทธิ โดยวิเคราะห์ผ่านตัวละคร ฉาก และแก่นเรื่อง ผลการศึกษาพบว่าผู้ประพันธ์นำเสนอภาพพ่อในฐานะของพ่อในอุดมคติผู้พร้อมที่จะปกป้องลูกทุกคนทั้งที่ไม่ใช่ลูกในสายเลือด ได้แก่ ลูกเลี้ยงที่มีบาดแผลจากการสูญเสียพ่อและน้องชาย ลูกบุญธรรมที่มีสภาวะออทิสติก ขณะเดียวกันผู้ประพันธ์นำเสนอภาพแม่ออกเป็นสองแบบคือ ภาพผู้หญิงที่ต้องการการดูแลและปกป้องจากผู้ชายกับภาพแม่ใจร้ายที่ทอดทิ้งลูก ซึ่งการนำเสนอเช่นนี้แสดงให้เห็นถึงแนวคิดในการยกย่องอุดมการณ์ปิตาธิปไตย

คำสำคัญ: ลักษณะของตัวละครพ่อแม่, พ่อในอุดมคติ, บ้านต่างสายเลือดของอรเกษม รอดสุทธิ

---

* บทความเรื่องนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง ปัญหาเยาวชนและปัญหาสังคมในวรรณกรรมเยาวชนไทยร่วมสมัย ภาควิชาวรรณคดี เปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ นิสิตปริญญาโท ภาควิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Master's Degree Student, Department of Comparative Literature, Faculty of Arts, Chulalongkorn University)
Email: dontworry5pp@gmail.com

Abstract

This article aims to examine the characteristic of parents in Aonkasem Rodsutthi's Ban Tang Sai Leuad, a Thai contemporary young adult literary work. The study analyzes literary elements such as characters, scenes, and themes. The study reveals that the author presents an ideal father image that will protect all children who are non-blood relation such as a stepdaughter who loses her father and a younger brother and an adopted child with autism. At the same time, the author also presented a picture of women in two categories: the image of women seeking protection from a man and a depressed mother giving birth to a child. Such presenting of woman images, the author might want to imply the patriarchal ideology.

Keywords: characteristics of parents, ideal father, Ban Tang Sai Leuad by Aonkasem Rodsutthi

บทนำ

หากเรามองว่าวรรณกรรมสามารถสะท้อนความเป็นไปของสังคมได้ ผู้ประพันธ์อาจหยิบยกเหตุการณ์ในสังคมมานำเสนอผ่านองค์ประกอบทางวรรณกรรมทั้งด้านเนื้อเรื่อง แนวคิด ตัวละคร หรือฉาก เนื่องจากวรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนประสบการณ์ของผู้ประพันธ์และเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม ขณะเดียวกันสังคมย่อมมีอิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือความนึกคิดของผู้ประพันธ์เนื่องจากผู้ประพันธ์อยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคม วัฒนธรรม ศาสนา ขนบประเพณี (ตรีศิลป์ บุญจรรยา, 2542) เช่นเดียวกันกับวรรณกรรมเยาวชนที่ได้สะท้อนความเป็นไปของสังคมผ่านองค์ประกอบวรรณกรรม อาทิ ตัวละคร โครงเรื่อง ฉาก โดยผู้ประพันธ์วรรณกรรมเยาวชนไทยนำเสนอเหตุการณ์ในสังคมไทยในประเด็นต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงจากสังคมชนบทสู่สังคมเมืองในวรรณกรรมเยาวชนไทยระหว่าง พ.ศ. 2529-2539 มักจะนำเสนอภาพชีวิตในชนบทที่มีความสุข เรือกสวนไร่นาที่อุดมสมบูรณ์เพื่อโยยหาอดีตเพราะในโลกแห่งความเป็นจริงชนบทได้รับผลกระทบจากทุนนิยมทำให้ชาวไร่ชาวนาในชนบทต้องมาเป็นแรงงานในภาคอุตสาหกรรมหรือวรรณกรรมเยาวชนไทยร่วมสมัยในระหว่าง พ.ศ. 2540-2549 เน้นการนำเสนอปัญหาสิ่งแวดล้อมหรือผลกระทบจากอุตสาหกรรม เช่นเดียวกันกับวรรณกรรมเยาวชนไทย เรื่อง บ้านต่างสายเลือดของอรเกษม รอดสุทธิ (2552) ซึ่งนำเสนอปัญหาของตัวละครเยาวชนในระดับปัจเจกและสะท้อนปัญหาสังคม ปัญหาในระดับปัจเจกคือปัญหาของตัวละครเยาวชนในการปรับตัวให้เข้ากับ

ครอบครัวใหม่เนื่องจากแม่แต่งงานใหม่หลังจากสูญเสียพ่อและน้องชายด้วยอุบัติเหตุทางรถยนต์ ซึ่งผู้ประพันธ์ได้ผูกโยงปัญหาของตัวละครเยาวชนเข้ากับปัญหาครอบครัวคือ ปัญหาทอดทิ้งลูก ปัญหาการอบรมเลี้ยงดูลูกด้วยการตามใจ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัวในสังคมไทย อันเป็นสังคมที่เป็นระบบอุปถัมภ์และมีพ่อเป็นผู้นำของครอบครัว รวมทั้งการแก้ไขปัญหาภายในครอบครัวที่มีพ่อซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัวผู้ตัดสินใจในฐานะผู้นำอันส่งผลทั้งด้านดีและไม่ดีต่อสมาชิกในครอบครัว การสะท้อนปัญหาดังกล่าวเผยให้เห็นถึงโครงสร้างของสังคมไทยที่อาจกล่าวได้ว่ายังคงเป็นสังคมแบบปิตาธิปไตย

วรรณกรรมเยาวชนไทยร่วมสมัยเรื่อง บ้านต่างสายเลือด ของอรเกษม รอดสุทธิ (2552) นำเสนอเรื่องราวของสายป่าน เด็กผู้หญิงอายุ 14 ปี ผู้สูญเสียพ่อและน้องชายด้วยอุบัติเหตุทางรถยนต์ หลังจากนั้นเพียงไม่นานแม่ได้แต่งงานใหม่กับทินกรผู้มีลูกติดเป็นเด็กออทิสติกชื่อเปรมและย้ายมาอาศัยร่วมกันที่บ้าน สายป่านรู้สึกกลัวที่จะถูกแย่งความรักจากแม่และเกรงว่าจะสูญเสียแม่ไป เธอจึงรู้สึกต่อต้านพ่อเลี้ยงกับน้องใหม่และมักจะเก็บตัวตามลำพัง แต่เมื่อถึงช่วงเปิดเทอมแม่ส่งเธอไปอยู่ที่บ้านของทินกรที่จังหวัดนครปฐมเพื่อช่วยดูแลเปรมระหว่างที่แม่เร่งทำงานส่งต้นฉบับให้สำนักพิมพ์และทินกรยังมีงานสอนที่มหาวิทยาลัย บ้านของทินกรคือบ้านของปู่ลมซึ่งเป็นพ่อของทินกรและเป็นปู่ของเปรม บ้านหลังนี้ชื่อ “บ้านช่างปั้น” เนื่องจากที่บ้านมีโรงปั้นเครื่องปั้นดินเผาซึ่งเป็นอาชีพที่ยึดถือสืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สายป่านมีหน้าที่ดูแลเปรมตามคำสั่งของแม่แม้สายป่านจะไม่เต็มใจนัก แต่เมื่อมีเหตุการณ์ระทึกขวัญที่มีผู้หญิงแปลกหน้าคอยสะกดรอยตามเธอและน้องชายซึ่งแท้จริงคือ พิษญา แม่ผู้ให้กำเนิดของเปรม ผู้ต้องการจับเปรมเพื่อเรียกค่าไถ่จากปู่ลมเพราะต้องการเงินไปลงทุน เมื่อสายป่านและเปรมถูกจับตัวไปและพยายามหนีกลับบ้านจนเปรมพลัดตกน้ำทำให้สายป่านรีบกระโดดลงไปช่วยเปรมทันทีแม้จะว่ายน้ำไม่แข็ง ทว่าทินกรได้มาช่วยไว้ทัน จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้สายป่านซาบซึ้งความดีของทินกรและยังพบว่าแท้จริงแล้วแม่ไม่ได้เร่งทำงานอยู่บ้านที่กรุงเทพฯ แต่ดูแลเธออยู่ห่าง ๆ ในบ้านช่างปั้นมาโดยตลอด รวมทั้งแม่ไม่ได้ป่วยร้ายแรงเหมือนที่สายป่านกังวลแต่กำลังจะมีน้องใหม่ให้เธออีกคน การสะท้อนปัญหาเยาวชนในการปรับตัวและปัญหาการทอดทิ้งลูกผู้ประพันธ์ได้ชี้ให้เห็นภาพของพ่อในภาพลักษณ์ของฮีโร่ (Hero) ผู้มาเติมเต็มให้กับครอบครัวและยังได้นำเสนอภาพของแม่ในสองแบบคือ แม่ที่ดีและแม่ที่ไม่ดี การนำเสนอดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ของพ่อแม่แบบตายตัว (stereotype) ตามบทบาททางเพศที่กำหนดโดยสังคมซึ่งสะท้อนให้เห็นบริบทสังคมภายใต้กรอบแนวคิดปิตาธิปไตย

แนวคิดปิตาธิปไตยในเรื่อง บ้านต่างสายเลือด

ระบบปิตาธิปไตยหรือระบบคิดแบบชายเป็นใหญ่ (patriarchy) สุรันจิตตา เรย์ให้ความหมายของระบบปิตาธิปไตยว่าหมายถึง การปกครองของพ่อในระบบครอบครัวที่ชายเป็นใหญ่ เป็นการประกอบสร้างสังคมและอุดมการณ์ที่ทำให้ชายมีความเหนือกว่าหญิง ดังที่ซิลเวีย วอลบี เรียกว่าเป็นระบบของโครงสร้างทางสังคมและการปฏิบัติที่ทำให้ชายปกครองและใช้ประโยชน์จากการกดขี่ผู้หญิง ระบบปิตาธิปไตยอยู่บนพื้นฐานของการจัดลำดับชั้นที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งทำให้ชายควบคุมการผลิต รวมทั้งการผลิตซ้ำความเป็นหญิงและเรื่องเพศ ทั้งยังเป็นตัวกำหนดลักษณะแบบฉบับ (stereotypes) ให้กับความเป็นหญิงและชายในสังคม ซึ่งเสริมสร้างความไม่เป็นธรรมให้เกิดขึ้นในความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างชายกับหญิง (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2559) จากการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนเรื่อง บ้านต่างสายเลือด พบว่าผู้ประพันธ์นำเสนอภาพของสังคมแบบปิตาธิปไตยผ่านการนำเสนอภาพตัวละครพ่อคือ ทินกร ผู้เป็นพ่อเลี้ยงที่แสนดีและพ่อบุญธรรมของเด็กกอดที่สติกลโดยนำเสนอภาพดังกล่าวในฐานะ ภาพพ่อในอุดมคติที่เป็นการยกย่องความเป็นชายในฐานะผู้นำของครอบครัว นอกจากการนำเสนอภาพพ่อในอุดมคติแล้ว ผู้ประพันธ์ยังนำเสนอภาพหญิงในลักษณะแบบฉบับ กล่าวคือ ภาพของผู้หญิงในฐานะของแม่และเมียภายใต้กรอบของปิตาธิปไตยซึ่งแบ่งผู้หญิงออกเป็นสองแบบที่แตกต่างกันคือ ผู้หญิงที่มีบทบาทของแม่และเมียที่ได้รับการยอมรับและได้รับรางวัลในตอนท้ายเรื่อง ส่วนภาพของผู้หญิงแบบที่สองคือภาพของผู้หญิงร้ายที่ปฏิเสธบทบาทของแม่และเมียภายใต้กรอบปิตาธิปไตย ซึ่งทอดทิ้งลูกและได้รับบทลงโทษในตอนท้ายเรื่อง การที่ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นภาพของตัวละครแม่ที่ดีและไม่ดีอย่างชัดเจนเนื่องจากเนื้อเรื่องเป็นวรรณกรรมเยาวชนที่มีจุดประสงค์หลักของการประพันธ์ที่ชัดเจนคือ การประพันธ์เพื่อผู้อ่านเยาวชน ดังนั้นเนื้อเรื่องจึงมีนัยของการสั่งสอนไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม ทั้งนี้การนำเสนอดังกล่าวจึงมุ่งที่จะปลูกฝังค่านิยมต่อบทบาททางเพศของผู้ชายและผู้หญิงในฐานะพ่อแม่

ภาพลักษณ์ของพ่อและแม่ในวรรณกรรมเยาวชนสะท้อนผ่านปัญหาของลูกผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความสัมพันธ์ภายในครอบครัว เช่น การปรับตัวของลูกกับครอบครัวใหม่ที่มีพ่อเลี้ยงและน้องชายต่างสายเลือด การถูกทอดทิ้งโดยแม่ผู้ให้กำเนิด เป็นต้น ปัญหาเยาวชนดังกล่าวเผยให้เห็นโครงสร้างของระบบสังคมที่เรียงลำดับความสำคัญของบุคคลในครอบครัวคือ พ่อ แม่ และลูก ตามลำดับ จะเห็นได้จากการยกย่องความสำคัญของพ่อโดยผู้ประพันธ์นำเสนอภาพพ่อที่ดีในอุดมคติ และการนำเสนอภาพของแม่ที่อยู่ภายใต้อำนาจของพ่ออีกที รวมทั้งการนำเสนอให้เห็นภาพของแม่ที่ไม่ได้มีเพียงด้านที่ดี ส่วนเด็กในฐานะลูกเป็นลำดับสุดท้ายซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของพ่อและแม่การจัดลำดับดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ภายในครอบครัวภายใต้

บริบทสังคมที่มีแนวคิดชายเป็นใหญ่ซึ่งสามารถแบ่งเป็นความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกและความสัมพันธ์ระหว่างแม่กับลูก โดยความสัมพันธ์ภายในครอบครัวดังกล่าวได้เผยให้เห็นบทบาทหน้าที่ของพ่อแม่อันนำมาสู่ภาพลักษณ์ที่สังคมได้กำหนดให้

ผู้ประพันธ์วรรณกรรมเยาวชนไทยร่วมสมัยเรื่อง บ้านต่างสายเลือด นำเสนอให้เห็นถึงปัญหาภายในครอบครัวที่สะท้อนถึงโครงสร้างของสังคมไทยภายใต้ระบบแนวคิดแบบปิตาธิปไตย ซึ่งผู้ประพันธ์สะท้อนผ่านตัวละครพ่อโดยนำเสนอภาพพ่อในอุดมคติคือ ทินกร พ่อเลี้ยงในฐานะผู้ดูแลและปกป้องสมาชิกของครอบครัว เช่น การดูแลลูกเลี้ยง ผู้สูญเสียพ่อและน้องชาย การปกป้องลูกบุญธรรมผู้มีสภาวะออทิสติก ขณะเดียวกันก็ได้นำเสนอภาพตัวละครผู้หญิง ในสองลักษณะคือ ภาพของผู้หญิงในฐานะแม่และเมียซึ่งอยู่ภายใต้กรอบปิตาธิปไตย และภาพของหญิงร้ายที่ละทิ้งหน้าที่ของความเป็นแม่ผู้ทอดทิ้งลูก การนำเสนอภาพในอุดมคติเหล่านี้ชี้ให้เห็นถึงการยกย่องอุดมการณ์ปิตาธิปไตย

1. ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก

“We all want to be good father”

-American men speak with a single voice on the subject of fatherhood-

ข้อความดังกล่าวมาจากผลสำรวจความเห็นของผู้ชายชาวอเมริกันเกี่ยวกับความเป็นพ่อ พวกเขาต่างก็มีความเห็นตรงกันว่าต้องการเป็นพ่อที่ดีด้วยการดูแลปกป้องลูกของพวกเขา ความคิดเห็นดังกล่าวสื่อสารว่าผู้ชายมีความปรารถนาที่จะเป็นพ่อที่ดี ขณะที่ชายอเมริกันปรารถนาที่จะเป็นพ่อที่ดี เช่นเดียวกันกับพ่อชาวไทยส่วนใหญ่ที่ปรารถนาจะเป็นพ่อที่ดี อย่างไรก็ตามเรามักจะรับรู้ภาพพ่อที่แตกต่างออกไป จากสถิติความรุนแรงทางเพศซึ่งมูลนิธิหญิงชายก้าวไกลร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้เก็บข้อมูลสถิติจากข่าวความรุนแรงในครอบครัวจากหนังสือพิมพ์ปี 2554 จำนวน 5 ฉบับ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ มติชน ข่าวสด และคมชัดลึก พบว่า มีข่าวถูกล่วงละเมิดทางเพศทั้งหมด 158 ข่าว ทั้งนี้จากสถิติข่าวทั้งหมด มีการละเมิดทางเพศของคนในครอบครัวร้อยละ 11.4 เช่น พ่อ พ่อเลี้ยง ตา พี่ชาย (สถิติล่วงละเมิดทางเพศ ปี 54, 2555) หรือข่าวพ่อเลี้ยงทำร้ายลูกหรือกดขี่ข่มเหงลูกเลี้ยงทั้งทางร่างกายหรือจิตใจปรากฏในข่าวหนังสือพิมพ์เกือบทุกวัน เช่น ข่าวพ่อเลี้ยงข่มขืนลูกเลี้ยงสาวอายุ 13 ปีจนตั้งครรภ์และบังคับให้น้องชายอายุ 11 ปี มีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกับพี่สาวโดยข่มขู่เด็กทั้งสองไม่ให้บอกแม่ หากบอกจะฆ่าทั้งทั้งสองคน เป็นต้น (มูลนิธิปวีณา หงสกุลเพื่อเด็กและสตรี, 2561) จากข้อมูลดังกล่าวทำให้เห็นว่าบุคคลในครอบครัวไม่ได้เป็นบุคคลที่จะมอบความรัก การดูแล การปกป้อง และให้ความรู้สึกปลอดภัยแก่เด็กและเยาวชนเสมอไปโดยเฉพาะเยาวชน

เพศหญิง จากสถิติข้างต้นพบว่าชาวเกาหลีกับพ่อเลี้ยงที่ไม่ติดง่ามทำให้เกิดภาพเหมารวมของพ่อเลี้ยงในแง่ลบ ในขณะที่เดียวกันนักเขียนอย่างออเรกซิม รอดสตทิ กลับใช้งานเขียนของเธอในการนำเสนอภาพพ่อเลี้ยงที่แสนดี ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพพ่อในอุดมคติผ่านทินกร ทินกรเป็นทั้งพ่อเลี้ยงที่แสนดีและพ่อบุญธรรมที่เมตตา เขาดูแลสายป่านผู้เป็นลูกเลี้ยงซึ่งมีปัญหาการปรับตัวกับครอบครัวใหม่หลังการสูญเสียพ่อและน้องชาย รวมทั้งการปกป้องเปรม ลูกบุญธรรม ผู้มีสภาวะออทิสติกโดยรับมาเลี้ยงและมอบความรักความอบอุ่นให้ ผู้ประพันธ์นำเสนอความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก ที่ไม่ได้มีสายเลือดเดียวกันเพื่อชี้ให้เห็นภาพพ่อในอุดมคติคือพ่อผู้เสียสละและเติมเต็มให้กับทุกคนในครอบครัว

1.1 พ่อเลี้ยงผู้เยียวยาบาดแผลของสายป่าน

สายป่านสูญเสียพ่อและน้องชายไปในอุบัติเหตุรถยนต์ เมื่อแม่ของเธอแต่งงานใหม่กับทินกรและนำลูกติดเข้ามาอยู่ในครอบครัวทำให้เธอไม่ยอมรับการแต่งงานใหม่ระหว่างแม่กับทินกร เธอมักจะแสดงพฤติกรรมต่อต้านครอบครัวใหม่ คือทินกรและเปรมซึ่งเป็นลูกติด การที่สายป่านไม่ยอมรับการแต่งงานใหม่ของแม่เนื่องจากเธอกลับที่จะสูญเสียความรักของแม่ที่มีต่อตนเองและเกรงว่าพ่อใหม่จะมาแทนที่พ่อของเธอ ปัญหาดังกล่าวทำให้สายป่านไม่มีความสุขและรู้สึกโดดเดี่ยวอ้างว้าง การสูญเสียพ่อและน้องชายด้วยอุบัติเหตุทางรถยนต์ทำให้สายป่านกลายเป็นเด็กเก็บตัว ซออบอยู่ในโลกจินตนาการ และหันไปให้ความสนใจกับการเรียนเท่านั้น ประกอบกับการแต่งงานใหม่ระหว่างแม่กับทินกรยิ่งทำให้สายป่านรู้สึกแปลกแยกจากครอบครัวของเธอ การที่ผู้ประพันธ์นำเสนอเช่นนี้เพื่อดำเนินเรื่องราวที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของสายป่านด้วยการใช้ชีวิตร่วมกับครอบครัวของทินกรที่จังหวัดนครปฐม ซึ่งเป็นบ้านเกิดของทินกร การเปลี่ยนแปลงของชีวิตในครั้งนี้ทำให้สายป่านรับรู้วาทินกรเป็นพ่อเลี้ยงผู้แสนดีที่ช่วยเยียวยาบาดแผลจากความสูญเสียพ่อและเข้ามาเติมเต็มให้ครอบครัวของเธอสมบูรณ์

ผู้ประพันธ์นำเสนอทินกรในฐานะพ่อเลี้ยงที่แสนดีซึ่งแตกต่างไปจากพ่อเลี้ยงที่ปรากฏในข่าวหนังสือพิมพ์ เช่น พ่อเลี้ยงข่มขืนลูกเลี้ยงอายุ 14 ปี จนตั้งครรภ์และข่มขู่ไม่ให้บอกใคร กระทั่งเด็กหญิงคลอดทารกในห้องน้ำแล้วโยนทารกทิ้งหลังห้องน้ำจนมีป้าได้ยินเสียงทารกร้องจึงมาช่วยทารกไว้ได้ทัน แม่จึงพาเด็กหญิงเข้าโรงเรียนที่มูลนิธิปิวิมาฯ เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2560 ส่วนพ่อเลี้ยงหลบหนีไป (มูลนิธิปิวิมา หงสกุลเพื่อเด็กและสตรี, 2561) จากข่าวดังกล่าวทำให้ภาพของบุคคลต่างสายเลือดโดยเฉพาะพ่อเลี้ยงมีภาพที่เลวร้าย ทั้งทำให้เกิดอคติต่อบุคคลที่อยู่ในฐานะพ่อเลี้ยงว่าเป็นบุคคลอันตรายและไม่ปลอดภัย ทว่าในเรื่องนี้ผู้ประพันธ์ได้นำเสนอภาพพ่อในอุดมคติผ่านตัวละครลุงทินกรในฐานะพ่อเลี้ยงที่ดี ภาพของพ่อที่ดูแลลูกสาวซึ่งไม่ใช่สายเลือดของตนเอง ภาพของพ่อผู้ปกป้องลูกจากการถูกเอาเปรียบจากแม่ใจร้ายในกรณีของเปรม

การสูญเสียพ่อและน้องชายนำไปสู่ความรู้สึกอ้างว้างและโดดเดี่ยวของสายป่าน ผู้ประพันธ์ นำเสนอในฉากที่สายป่านเห็นสภาพภายในบ้านของยายชู่ “ต่อไม่นั่งเดี่ยว ๆ ต่อเดี่ยว...ตะเกียงดวงเดียว...ที่นอนสำหรับคนเดียว...ความรู้สึกโดดเดี่ยวที่คุ้นเคยนั่นเอง” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 74) สภาพภายในบ้านของยายชู่สะท้อนความรู้สึกภายในจิตใจของสายป่าน ผู้ประพันธ์ บอกเล่าเรื่องราวการสูญเสียคนที่รักไปอย่างไม่มียันกลับผ่านยายชู่ผู้สูญเสียลูกและสามีเช่นเดียวกับสายป่าน ทำให้ยายชู่ใช้ชีวิตตามลำพังมาโดยตลอด เมื่อสายป่านเห็นความเป็นอยู่ของยายชู่ จึงเข้าใจความรู้สึกของคนที่ต้องอยู่เพียงลำพังตัวคนเดียวเมื่อคนที่รักจากไป

นอกจากความรู้สึกอ้างว้างและโดดเดี่ยวแล้ว สายป่านยังมีพฤติกรรมชอบอยู่ในโลกส่วนตัว “...ส่วนใหญ่จะนั่งผืนนอนผืนถึงพอกับน้องสมมติว่าไปดูหนัง เดินห้าง เที่ยวทะเลกัน ป่านจินตนาการถึงพวกเธอสี่คนจนหลับผล็อยไปทุกคืน” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 22) การสร้างจินตนาการด้วยการนั่งผืนถึงพ่อและน้องชาย รวมทั้งกิจกรรมที่จะทำร่วมเพื่อหล่อเลี้ยงจิตใจให้สายป่านคลายจากความปวดร้าวจากการสูญเสียพ่อและน้อง ผลกระทบจากการสูญเสียพ่อและน้องชายทำให้สายป่านรู้สึกกลัวสะพานและหลีกเลี่ยงการไปวัด เนื่องจากทั้งสองสิ่งตอกย้ำความคิดถึงพอกับน้องชาย ผู้ประพันธ์นำเสนอภาวะหวาดกลัวสะพานของสายป่านเนื่องจากสะพานเป็นสถานที่เกิดอุบัติเหตุของพ่อและน้องชาย อาการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปมในจิตใจของสายป่านที่ไม่สามารถก้าวข้ามความสูญเสียของพอกับน้องชายได้ “ปทุมคงจะรู้เรื่องพ่อดีเหมือนคนอื่น ๆ ทั้งบ้านทั้งเมือง และนั่นเป็นสาเหตุให้เธอกลับไม่กล้าไปอยู่ข้างใต้สะพานลอยจนบัดนี้” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 107) ภาวะความหวาดกลัวสะพานของสายป่านเกิดจากการที่สายป่านฝังใจกับเหตุการณ์สูญเสียพ่อไปด้วยอุบัติเหตุทางรถยนต์ที่เกิดจากการปาหินใส่หน้ารถระหว่างอยู่บนสะพานทำให้รถยนต์เสียหลักจนประสบอุบัติเหตุ ส่วนมากผู้ก่อเหตุเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่กระทำไปด้วยความคึกคะนอง แต่ส่งผลกระทบต่อผู้ใช้ถนนหลายคนรวมทั้งเป็นสาเหตุของการเกิดอุบัติเหตุจนถึงแก่ชีวิต (ไทยรัฐออนไลน์, 2552) ผู้ประพันธ์จึงใจผูกเรื่องให้เหตุการณ์ปาหินเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตของพอกับน้องชายของสายป่านเนื่องจากต้องการนำเสนอผลกระทบจากการกระทำด้วยความสนุกสนานโดยเฉพาะของกลุ่มวัยรุ่นนั้นสามารถส่งผลกระทบต่อผู้อื่นมากกว่าที่คิด ทั้งนี้อาการกลัวสะพานยังเป็นสัญลักษณ์ที่ผู้ประพันธ์นำเสนอการก้าวข้ามบาดแผลจากการสูญเสียพ่อและน้องชายของสายป่านด้วย กล่าวคือความกลัวสะพานทำให้สายป่านไม่กล้าอยู่ใกล้สะพานและไม่สามารถข้ามสะพานแสดงให้เห็นว่าสายป่านไม่สามารถก้าวข้ามความเจ็บปวดจากการสูญเสียพ่อและน้องชายได้

นอกจากอาการหวาดกลัวสะพานแล้ว สายป่านยังแสดงพฤติกรรมที่เผยให้เห็นบาดแผลที่ฝังลึกในใจจากความสูญเสียดังกล่าวคือ การหลีกเลี่ยงวัด โดยให้เหตุผลว่า “วัดไม่ได้ทำให้มันถึงแค่เสียงร้องไห้ ควินไฟร้อนระอุ ความสูญเสียพลัดพรากเท่านั้น แต่ยังนำความรู้สึก

อ้างว้าง ในวันที่เหลือเพียงเธอกับแม่ร้องไห้เดียวดายทุก ๆ คืนกลับมา...” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 113) การหลีกเลี่ยงสถานที่ที่ให้นึกถึงการจากไปอย่างไม่เวียนกลับของพ่อและน้องชาย ผู้เป็นที่รักทั้งสองของสายป่านเพื่อลดทอนความรู้สึกคิดถึงบุคคลที่รักทั้งสอง เมื่อไม่เข้าไปใกล้วัด ความทรงจำในวันที่จัดงานศพจะไม่ถูกกระตุ้นขึ้นมา

ผู้ประพันธ์นำเสนอทินกรในฐานะพ่อผู้เติมเต็มให้ครอบครัวสมบูรณ์ ด้วยการนำเสนอความเสียสละและความเอาใจใส่ในฐานะพ่อเลี้ยงที่แสนดี ทินกรต้องขับรถไปกลับระหว่างกรุงเทพฯ-นครปฐมเพียงลำพังเพื่อมาดูแลปรนนิบัติและสายป่านตลอดช่วงปิดเทอม ทำให้สายป่านเปลี่ยนทัศนคติของตนที่มีต่อทินกร และเปิดใจยอมรับทินกรในฐานะพ่อมากขึ้น

“ลุงทินกรกลับบ้านกรุงเทพฯ ไปแล้ว...ที่ทำน้ำนมแรงจัดจนอ่านหนังสือไม่ได้...หวังว่าลุงทินกรจะถึงบ้านก่อนฝนตกหรือเปล่า...แล้วก็นึกสงสัยว่านานเท่าไรที่ไม่ได้มานั่งนึกถึงพ่อ...แต่ทำไมมันเหมือนยาวนานนัก เมื่อครูเธอก็มีหวังลุงจนลืมพ่อสนิท ซักรู้สึกผิดขึ้นมานิด ๆ” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 136 - 137)

ผู้ประพันธ์นำเสนอให้เห็นว่าสายป่านตระหนักถึงความสำคัญของทินกรในฐานะพ่อ จากการแสดงความรู้สึกเป็นห่วงว่าทินกรจะขับรถกลับบ้านปลอดภัยก่อนฝนตกหรือไม่ ผู้ประพันธ์บรรยายความกังวลของสายป่านโดยแทรกการคิดถึงพ่อขึ้นมาทำให้เห็นภาพของการเปรียบเทียบระหว่างทินกรกับพ่อที่สายป่านเผยว่าตนรู้สึกห่วงทินกรจนลืมพ่อสนิท สะท้อนให้เห็นว่าสายป่านยอมรับทินกรในฐานะพ่อ

ทั้งนี้ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพครอบครัวที่สมบูรณ์ตามครอบครัวในอุดมคติผ่านทินกรที่เข้ามาเติมเต็มในครอบครัวของแม่กับสายป่าน ในฉากสุดท้ายของเรื่องที่สายป่านไม่ได้อคอยนั่งเฝ้าจินตนาการถึงพ่อและน้องชายที่เสียไปแล้ว “ต่อไปนี่ไม่จำเป็นต้องฝันอีกแล้ว เพราะถ้าอยากไปโรงเรียน เดินห้าง เที่ยวทะเล กินข้าวนอกบ้าน ก็แค่บอกลุงทินกรเท่านั้น แล้วลู่กับแม่เธอกับเปรม...และน้องเล็กอีกคน...ก็จะไปด้วยกัน” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 196) ผู้ประพันธ์เน้นย้ำภาพพ่อในอุดมคติผ่านทินกรที่เข้ามาเติมเต็มในบทบาทพ่อที่ดีซึ่งนำเสนอภาพครอบครัวที่ประกอบไปด้วยพ่อ แม่และลูกที่อยู่กันพร้อมหน้า ทินกรช่วยให้สายป่านเลิกยึดตนเองเป็นศูนย์กลางและไม่เก็บตัวอยู่ในโลกส่วนตัวอีกต่อไป

การใช้ชีวิตช่วงปิดเทอมกับครอบครัวของทินกรทำให้สายป่านได้เรียนรู้และทบทวนความสำคัญของชีวิต รวมทั้งการเยียวยาบาดแผลในจิตใจที่เกิดขึ้นจากการสูญเสียพ่อและน้อง ผู้ประพันธ์จึงนำเสนอ บ้านของทินกรที่จังหวัดนครปฐมที่เรียกว่า “เรือนข้างบัน” ตามอาชีพของบรรพบุรุษที่เป็นช่างปั้นเครื่องปั้นดินเผาให้เป็นสถานที่ซึ่งบ่มเพาะความรักความอบอุ่นในครอบครัว จะเห็นได้จากฉากที่ปู่ลมพ่อของลุงทินกรถามสายป่านเรื่องแม่ “ถ้าแม่จาก

ไปจริง ๆ ป่านจะทำยังไง...ก็ยังมีลุงทinkerงลูก...มีปู่ มีป้า มีญาติผู้ใหญ่อีกเยอะแยะ ชีวิตมันไม่
แน่นอนเห็นใหม่ คนอยู่ด้วยกันวันนี้...พรุ่งนี้อาจต้องจากกันก็ได้” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552:
107) คำพูดของปู่ลมกระตุ่นให้สายป่านมองเห็นผู้คนที่อยู่แวดล้อมตัวเธอมากขึ้น ทั้งยังชี้ให้เห็น
ความสำคัญของทุกคนที่เป็นห่วงเธอ คำพูดดังกล่าวเปรียบเสมือนน้ำทิพย์ขลอมใจให้สายป่าน
รู้สึกว่าเขาไม่ได้อยู่เพียงลำพังอีกต่อไปซึ่งเป็นการเน้นย้ำสายใยของครอบครัวที่ไม่จำเป็นต้อง
ผูกพันกันโดยสายเลือดเท่านั้น แต่ครอบครัวสามารถประกอบสร้างขึ้นได้จากการให้ความรักและ
ดูแลกันและกัน ดังที่สายป่านได้มองเห็นสายใยดังกล่าวในบ้านช่างปั้นซึ่งสะท้อนในฉาก
“ความจริงแล้วลูกกับป้า ฦ บ้านริมน้ำแห่งนี้ล้วนแต่ต่างสายเลือด แต่ทำไมทุกคนจึงรักใคร่
ปรองดองกัน...แม้แต่เธอเอง พวกเขาก็ดูแลห่วงใยเหมือนลูกหลานแท้ ๆ แล้วเธอละ เคยใส่ใจ
เปรมแบบนี้ไหม” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 173) คำพูดของสายป่านสะท้อนมุมมอง
ที่เปลี่ยนแปลงไปเกี่ยวกับครอบครัวของเธอ สายป่านเริ่มตระหนักว่าคนที่อยู่ในครอบครัว
เดียวกันไม่จำเป็นต้องมีความผูกพันทางสายเลือดและสามารถมอบความรักความอบอุ่นให้แก่
กันได้ด้วยการดูแล เอาใจใส่ การใช้ชีวิตที่นครปฐมจึงทำให้สายป่านเรียนรู้มุมมองที่เธอมีต่อ
ครอบครัวเปลี่ยนไป

ผู้ประพันธ์นำเสนอปู่ลมในบทบาทผู้ปกป้องครอบครัวในการตัดสินใจและได้รับ
การเชื่อฟังของสมาชิกภายในบ้านในฉากที่ทinkerนำเปรมซึ่งเป็นลูกของอาพิชญากลับมาที่บ้าน
“วันที่ลุงเอาเปรมกลับมาที่นี่ครั้งแรก...ปู่ก็ตกลงให้ลุงเป็นคนเลี้ยงดูหลาน ให้เปรมเรียกตัวเองว่า
ปู่ตั้งแต่เกิด บอกชาวบ้านว่าลุงแต่งงานกับแม่ของเปรมที่เมืองนอก...”(อรเกษม รอดสุทธิ, 2552:
192) ปู่ลมมีบทบาทในการกำหนดหน้าที่ของสมาชิกภายในบ้านและยังมีบทบาทในการปกป้อง
สมาชิกครอบครัวจากการติฉินนินทาจากสังคมภายนอกบ้านเนื่องจากการกระทำที่ผิดชนบของ
ลูกสาวตนเองคือการทอดทิ้งลูกน้อยไป แสดงให้เห็นความคิดเรื่องบทบาททางเพศว่าการอยู่ใน
ฐานะพ่อเลี้ยงนั้นดีกว่าแม่เลี้ยงเดี่ยวดังที่ปู่ลมจึงกำหนดให้ทinkerเป็นพ่อของเปรมมากกว่า
จะบอกความจริงว่าเปรมเป็นลูกของพิชญาซึ่งถูกสามีทิ้งซึ่งตอกย้ำบทบาททางเพศภายใต้
อุดมการณ์ปิตาธิปไตย

ดังนั้นปัญหาการปรับตัวให้เข้ากับครอบครัวใหม่ของสายป่านจึงได้รับการช่วยเหลือ
จากทั้งทinker แม่ และปู่ลม รวมทั้งการได้รับการเยียวยาบาดแผลที่เกิดจากความสูญเสียบุคคล
อันเป็นที่รักโดยทinker จะเห็นได้จากเหตุการณ์จมน้ำที่สายป่านพลัดตกจากสะพาน การจมน้ำ
เปรียบเหมือนสัญลักษณ์ของการเกิดใหม่โดยมีทinkerเป็นผู้ช่วยชีวิตซึ่งสามารถตีความได้ว่าทinker
ในบทบาทของพ่อคือผู้ชุบชีวิตและเป็นผู้มอบชีวิตใหม่ให้กับสายป่านโดยทำให้เธอสามารถ
ก้าวข้ามความรู้สึกสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักและสามารถใช้ชีวิตต่อไปได้โดยได้รับการเติมเต็ม
จากทinkerในฐานะพ่อที่มีบทบาทของพ่อผู้แสนดีคือพ่อที่เข้ามาเติมเต็มครอบครัวให้สมบูรณ์

1.2 พ่อบุญธรรมของเปรมผู้มีสภาวะออทิสติก

ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพของทินกรในฐานะพ่อผู้แสนดีที่ปกป้องดูแลเปรมผู้มีสภาวะออทิสติก ซึ่งเผยในภายหลังว่าเป็นลูกของพิชญาผู้เป็นน้องสาว เปรมถูกแม่ทอดทิ้งและทินกรรับมาเลี้ยงดูในฐานะพ่อ จากข้อมูลเด็กออทิสติกในประเทศไทยของกรมสุขภาพจิต พุทธศักราช 2560 พบว่าเด็กไทยเป็นโรคออทิสติกกว่าสามแสนคน โรคออทิสติกเป็นโรคทางจิตเวชที่มีความผิดปกติด้านพัฒนาการทางสมองที่ล่าช้า 3 ด้านคือ ด้านสังคม การพูด หรือด้านภาษาและพฤติกรรม สาเหตุของการเกิดโรคนี้อาจยังไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจน แต่พบว่าพันธุกรรมเป็นปัจจัยที่มีส่วนทำให้เกิดโรคนี้นี้ได้และยังพบว่าเด็กชายจะมีแนวโน้มเป็นออทิสติกมากกว่าเด็กหญิง 5 เท่าตัว (กรมสุขภาพจิต, 2560) นักวิจัยชี้ให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนไทยมีแนวโน้มจะมีสภาวะออทิสติกหลายแสนคนและยังไม่มีทางรักษา ปัญหาเด็กที่มีสภาวะออทิสติกในสังคมไทยจึงเป็นประเด็นที่ผู้ประพันธ์นำเสนอในวรรณกรรมเรื่องนี้ผ่านเปรมที่ถูกแม่ผู้ให้กำเนิดทอดทิ้ง แต่เปรมยังโชคดีเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัวและสังคม จากการได้รับความรักความอบอุ่นจากลุงทินกรและคนอื่น ๆ ผู้ประพันธ์นำเสนอความเสียสละของทินกรที่มีต่อการรับเปรมมาเลี้ยงเป็นลูกของตน ขณะนั้นเขายังเป็นหนุ่มโสดและยังไม่ได้แต่งงานกลับยอมตกลงรับเปรมมาดูแลเป็นลูกของตนเอง ทำให้ทินกรเปรียบเสมือนฮีโร่ (Hero) ผู้เสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อผู้อื่น สะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ของความเป็นลูกผู้ชายและเน้นย้ำถึงการยกย่องความเป็นลูกผู้ชายผ่านความเสียสละนี้ ทินกรมอบความรักความอบอุ่นให้เปรมเหมือนลูกในสายเลือด เห็นได้จากฉากที่เปรมขอให้ทินกรอ่านหนังสือให้ฟัง “เปรมวิ่งตังตังไปหาพ่อตัวเอง...น้าร์ตนิให้หนังสือ...รูปสี ๆ เติมเลย...พ่ออ่านนะ...เด็กชายไม่ต้องรบร้า พ่อของเขาที่รับมาอ่านทันที แล้วยังทำเสียงแปลก ๆ จนเม่อตหัวเราะไม่ได้...” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 19) ซึ่งฉากที่ทินกรรับหนังสือจากเปรมมาอ่านทันทีนั้นสะท้อนความเอาใจใส่ในฐานะพ่อ ภาพพ่อที่ตีคู่ดูแลเอาใจใส่ลูกที่ไม่ใช่สายเลือดของตนเองเน้นให้เห็นถึงการนำเสนอภาพลักษณ์ของพ่อในฐานะผู้ให้

ความเสียสละในฐานะพ่อที่แสนดีผ่านทินกรที่ทำงานมาอยู่กับเปรมและสายป่าน ที่นครปฐม ผู้ประพันธ์ทำให้เห็นความเสียสละเพื่อครอบครัวที่เผยให้เห็นว่าลูกมีความสำคัญมากกว่างานซึ่งเป็นภาพของพ่อในอุดมคติ “ป่านตื่นเพราะเสียงหัวเราะร่าอารมณ์ดีของเปรม ลุงทินกรลาพักร่อนมาอยู่กับพวกเธอยาวถึงสองอาทิตย์” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 161) ความเสียสละของลุงทินกรสะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญกับเปรมและสายป่านในฐานะลูกแม่เด็กทั้งสอง ไม่ได้มีสายเลือดเดียวกับตน ภาพพ่อที่นำเสนอผ่านในอุดมคติในฐานะพ่อเลี้ยงที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมโดยผู้ประพันธ์เน้นย้ำถึงความอ่อนโยน ความมีเมตตา และความเสียสละในบทบาทพ่อผ่านทินกรเป็นการนำเสนอภาพพ่อในอุดมคติแบบใหม่คือ ภาพพ่อเลี้ยงที่แสนดีขณะที่ยังคงเน้นย้ำภาพพ่อในอุดมคติภายใต้อุดมการณ์ปิตาธิปไตย

2. ระหว่างแม่ที่อบอุ่นกับแม่ใจร้าย

ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพผู้หญิงในเรื่องที่ยังคงถูกนำเสนอในกรอบอุดมการณ์ปิตาธิปไตย ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพของแม่สองแบบคือ แม่ที่มีความรักและดูแลลูก รวมทั้งต้องการการดูแลและปกป้องจากผู้ชาย ภาพของแม่อีกแบบคือ แม่ที่ตั้งครรภ์โดยไม่พร้อมและทอดทิ้งลูก

2.1 แม่กับสายป่าน

สายป่านเรียนรู้และเติบโตเพื่อก้าวข้ามอุปสรรคเรื่องการปรับตัวเข้ากับครอบครัวใหม่ ผู้ประพันธ์นำเสนอว่าแม่ของสายป่านช่วยให้สายป่านสามารถยอมรับและปรับตัวเข้ากับครอบครัวใหม่ผ่านการตระหนักว่านอกจากแม่แล้วสายป่านยังมีทินกรที่เธอสามารถพูดคุยและให้ความช่วยเหลือเธอได้ รวมทั้งความห่วงใยที่มีต่อแม่เมื่อเห็นแม่ไม่สบาย ในฉากที่แม่รู้สึกหนักมีด “เด็กหญิงใจหายเมื่อแม่ทรุดลงไปนั่ง ยกสองมือปิดหน้า พลันนึกถึงค่ำคืนที่แม่พับหลังคาโต๊ะทำงาน...ป่านกลัวเหลือเกินเวลาที่แม่โหมงานหนักจนไม่สบาย กลัวว่าแม่จะเป็นอะไร แล้วทิ้งให้เธออยู่คนเดียว” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 24) ฉากดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความกลัวของสายป่านที่ตระหนักว่าหากแม่ไม่สบายและจากเธอไปเธอก็จะไม่เหลือใคร ความรู้สึกกลัวช่วยให้สายป่านตระหนักถึงความสำคัญของแม่ ทำให้เห็นว่าผู้ประพันธ์ จงใจกระตุ้นให้สายป่านตระหนักถึงคนรอบตัวเธอมากขึ้นเพื่อเลิกสนใจหรือหมกมุ่นอยู่กับปัญหาของตนเองเพียงอย่างเดียว การกระตุ้นดังกล่าวทำให้เยาวชนเรียนรู้ที่จะห่วงใยคนใกล้ตัวและรับรู้สภาพแวดล้อมรอบตัวนอกจากตนเอง หรือเรียกว่า ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (Egocentrism) (นิตยา วรรณภักดิ์, 2559: 182) การที่สายป่านรู้สึกกลัวว่าหากแม่เป็นอะไรไปเธอจะไม่เหลือใคร นอกจากจะเป็นการแสดงความห่วงใยแม่เมื่อเห็นว่าแม่มีอาการไม่สบายแล้วนั้นยังสะท้อนให้เห็นว่าสายป่านก็รู้สึกกังวลกับสถานะของตนเองเช่นกัน ความกลัวว่าหากไม่มีแม่แล้วเธอจะไม่เหลือใครทำให้เธอเริ่มตระหนักถึงตนเองเป็นครั้งแรกจึงเป็นการกระตุ้นให้เธอเลิกยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง แต่หันมาเรียนรู้ พร้อมทั้งปรับตัวและตระหนักถึงสภาพแวดล้อมรวมทั้งคนใกล้ตัวมากขึ้น

ผู้ประพันธ์นำเสนอตัวละครแม่ในฐานะผู้หญิงที่ต้องการการปกป้องดูแลจากผู้ชายผ่านแม่ของสายป่าน แม้ว่าแม่ของสายป่านจะทำงานหาเงินได้แต่ยังคงเป็นพื้นที่ในบ้าน อาชีพของแม่คือ นักเขียน แม่สามารถทำงานที่บ้านได้และสามารถดูแลลูกไปด้วยได้ แสดงให้เห็นพื้นที่ของผู้หญิงในโลกการทำงานขณะเดียวกันหน้าที่ความเป็นแม่ยังคงต้องดำเนินไป ยกตัวอย่าง “แม่กับลุงเปลี่ยนแผนใหม่ จะไปส่งพวกป่านเสาร์นี้ ค้างวันเดียวแล้วกลับก่อน...ป่านกับเปรมอยู่เล่นให้เต็มที่เลย งานทางนี้เสร็จแล้วแม่จะไปรับ” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 26) คำพูดของแม่สะท้อนบทบาทและหน้าที่ของแม่ในฐานะแม่และภรรยา กล่าวคือในฐานะแม่นั้นแม่ของสายป่านแสดงความเป็นแม่ผ่านความห่วงใยและการดูแลเอาใจใส่ลูกๆ ส่วนหน้าที่ของภรรยาแม่ของสายป่าน

แสดงให้เห็นว่าการกำหนดแผนในครอบครัวนั้นได้ตกลงร่วมกันระหว่างแม่กับพินกรแล้ว คำพูดของแม่สะท้อนให้เห็นภาพครอบครัวที่สมบูรณ์ซึ่งประกอบไปด้วยพ่อ แม่ และลูก พ่อและแม่มีหน้าที่หาเงินและลูกไม่จำเป็นต้องรู้สึกเดือดร้อนเพียงแค่เล่นสนุกนานและเติบโต ผู้ประพันธ์ยังเน้นย้ำภาพของแม่ผู้เป็นห่วงลูกในฉากที่ผู้ประพันธ์เผยว่าแม่มาอาศัยอยู่ที่บ้านช่วงปั่นตลอดเวลา เพียงแค่ไม่ปรากฏตัวเพราะต้องการให้สายป่านปรับตัวกับครอบครัวใหม่ได้ “แม่ไม่เคยทิ้งป่านไปเลยนะลูก แม่อยู่ที่นี้ อยู่ในห้องนี้เกือบตลอดเวลา” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 190) ภาพแม่ที่ดูแลและเป็นห่วงลูกสะท้อนให้เห็นสัญชาตญาณของความเป็นแม่ที่ไม่ว่าจะอย่างไรก็ไม่สามารถทิ้งลูกของตนเองได้

2.2 แม่กับเปรม

ในขณะที่ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพแม่ของสายป่านในฐานะภรรยาและแม่ที่แสนดีนั้น ผู้ประพันธ์ชี้ให้เห็นภาพตัวละครผู้หญิงอีกแบบหนึ่งในฐานะแม่ใจร้ายที่ทอดทิ้งลูกคือ พิชญา ผู้มีนิสัยเอาแต่ใจตนเอง พิชญาเป็นน้องสาวของพินกรและเป็นแม่ผู้ให้กำเนิดเปรม ในฐานะแม่นั้น พิชญาคือภาพของผู้หญิงที่ละเมียดชอบ “ความเป็นแม่” ซึ่งได้รับความคาดหวังจากสังคมในฐานะผู้ให้กำเนิด ให้ความรัก เมตตา อบรมเลี้ยงดูลูก ไม่ว่าลูกที่ให้อาหารนั้นมีความผิดปกติพิกลพิการ เช่นไร (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2538) การที่พิชญาทอดทิ้งเปรมผู้มีความหวังคือการละทิ้งการปฏิบัติหน้าที่ที่ความรับผิดชอบต่อลูกในฐานะแม่ ดังนั้นพิชญาจึงได้รับการประณามและบทรลงโทษ โดยผู้ประพันธ์นำเสนอความผิดหวัง อุปสรรค และความล้มเหลวในการใช้ชีวิตของพิชญาซึ่งหนีออกจากบ้านไปอยู่กับผู้ชายและลูกทิ้งเมื่อตั้งครรถ์ ทั้งยังถูกปฏิเสธเมื่อกลับบ้านมาขอความช่วยเหลือ ในฉากที่พิชญามาขอที่ดินกับปทุมผู้เป็นพ่อ ฉากดังกล่าวสะท้อนให้เห็นภาพพิชญาในฐานะแม่ใจร้ายที่ทอดทิ้งลูก โลก และเห็นแก่ตัว

“วันหนึ่งอาพาสามีมาหาปู เพราะอยากเอาบ้านริมน้ำและที่ดินตรงนี้ไปสร้างเป็นบ้านพักนักท่องเที่ยว...ปทุมโมโหจึงขับไล่และประกาศออกไป... *พอจะยกบ้านนี้ยกทุกสิ่งทุกอย่างให้เปรม...เด็กที่แก่ทิ้งไปไม่ยัดเหมือนที่แก่ทิ้งบ้านหลังนี้ไปล่ะ...* อาพิชญาจึงไปทวงลูกชายจากลุงพินกร” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 193)

คำประกาศของปทุมทำให้พิชญาต้องกลับไปสนใจเปรมในฐานะผู้ที่ตอบสนองผลประโยชน์ให้กับเธอ ดังนั้น พิชญาจึงเป็นผู้หญิงร้ายที่ทำให้เห็นภาพผู้หญิงโลกและเห็นแก่ตัวที่หวังเพียงผลประโยชน์จากลูกชายที่ตนทอดทิ้งมีคนเดียวคือสายป่านและเปรมให้ระวังตัวจากพิชญาและสามี “...ไอ้พวกนี้ไม่เคยรักใคร เงินต่างหากที่พวกมันต้องการ ระวังตัวไว้ดี ๆ อย่าให้มันมาเอาตัวไป!” (อรเกษม รอดสุทธิ, 2552: 115) ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพหญิงร้ายว่า “ไม่เคยรักใคร” ซึ่งตอกย้ำภาพผู้หญิงร้ายว่าเป็นบุคคลที่รักใครไม่เป็น กล่าวคือไม่มีความหวังดีและ

ความปรารถนาดีให้กับใครแม้แต่ครอบครัวและลูกผู้เป็นสายเลือดแท้ ๆ ของตนเอง การนำเสนอดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงที่ทอดทิ้งลูกไม่เป็นที่ยอมรับในสังคม ในฐานะแม่ผู้หญิงต้องยอมรับบทบาทและรับผิดชอบต่อหน้าที่ของความเป็นแม่จนถึงที่สุดโดยไม่สามารถปฏิเสธหรือละเลยต่อภาพลักษณ์ของแม่ในสังคมได้เลย ผู้หญิงในฐานะแม่จึงไม่ได้เป็นเพียงผู้ให้กำเนิดเพียงเท่านั้นแต่ต้องเลี้ยงดูและคอยอบรมลูกอีกด้วยซึ่งภาพลักษณ์ดังกล่าวเป็นภาพของผู้หญิงตามแบบฉบับ (stereotypes) บทบาทของแม่ตามแบบฉบับจึงกลายเป็นภาพลักษณ์ของผู้หญิงซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมและหากละเมิดต่อหน้าที่ของความเป็นแม่ดังกล่าวจะกลายเป็นผู้หญิงที่ถูกปฏิเสธจากสังคมทันที ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าถ้อยคำดังกล่าวไม่เพียงเน้นย้ำให้เห็นภาพของความร้ายของพิษยาในฐานแม่ที่บกพร่องต่อหน้าที่ของความเป็นแม่ในด้านคุณธรรม จริยธรรม และยอมรับผิดชอบ ในขณะที่เดียวกันก็ได้สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของผู้หญิงด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ผู้หญิงพยายามดิ้นรนและแสวงหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับสถานะของตนเอง กล่าวคือพิษยาเลือกที่จะปฏิเสธบทบาทของความเป็นแม่ตามชนบซึ่งขัดแย้งกับการได้รับการยอมรับจากสังคมแต่เลือกที่จะให้ความสำคัญกับเงินซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากกว่าการได้รับการยอมรับจากสังคมในฐานะแม่ การเลือกของพิษยาสะท้อนให้เห็นทางเลือกของผู้หญิงที่เพิ่มมากขึ้นจากบทบาทของผู้หญิงตามชนบซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ อันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของบทบาทของผู้หญิงในสังคมร่วมสมัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสถานะทางเศรษฐกิจ ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของเงินในสังคมร่วมสมัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของผู้หญิงในสังคมร่วมสมัยอีกด้วย

จากตัวอย่างของพิษยาบ่งบอกว่ามีแม่ผู้ให้กำเนิดทุกคนที่จะปกป้องดูแลลูกในสายเลือด ความสัมพันธ์ระหว่างพิษยากับเปรมทำให้เห็นว่าครอบครัวที่อบอุ่นไม่จำเป็นต้องมีความผูกพันกันทางสายเลือดเสมอไปเนื่องจากแม่ผู้ให้กำเนิดยังสามารถทอดทิ้งลูกได้ การนำเสนอพิษยาในฐานะแม่ผู้ทอดทิ้งลูกหมายถึง การละทิ้งบทบาทของความเป็นแม่ซึ่งเป็นบทบาทของผู้หญิงในระบบแนวคิดแบบปิตาธิปไตยที่ไม่เป็นไปตามภาพลักษณ์ของผู้หญิงตามแบบฉบับ ดังนั้นการที่พิษยาสูญเสียทั้งผลประโยชน์และถูกจับในตอนท้ายของเรื่องจึงเป็นการลงโทษเชิงสัญลักษณ์ต่อการละเมิดบทบาทและหน้าที่ในฐานะแม่ที่ทอดทิ้งลูก

บทสรุป

กล่าวโดยสรุปได้ว่าผู้ประพันธ์นำเสนอลักษณะของพ่อและแม่ในบทบาทของพ่อและแม่ภายใต้กรอบของปิตาธิปไตยซึ่งมีพ่อเป็นผู้นำและแม่ที่คอยดูแลและอบรมลูกซึ่งผู้ประพันธ์ได้สะท้อนให้เห็นบทบาทของพ่อผ่านตัวละครทินกรในฐานะของพ่อในอุดมคติ ในขณะที่บทบาท

ของแม่นั้นผู้ประพันธ์ได้นำเสนอให้เห็นลักษณะของแม่ออกเป็นสองแบบ อย่างชัดเจนคือ แม่ที่ดี และแม่ที่ไม่ดี ผู้ประพันธ์นำเสนอทินกรในฐานะภาพพื่อในอุดมคติที่สามารถปกป้องดูแลลูกเลี้ยง และลูกบุญธรรมสมาชิกในครอบครัว อย่างสายป่านกับเปรมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าทินกร เปรียบเสมือนพระอาทิตย์ที่ให้แสงสว่างแก่โลกใบเล็กแก่เด็กทั้งสองคน การนำเสนอภาพพื่อใน ลักษณะดังกล่าวเป็นการยกย่องตัวละครพื่อซึ่งสะท้อนแนวคิดแบบปิตาธิปไตยที่ให้คุณค่าของ ความเป็นชายในฐานะผู้นำครอบครัวอันแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันในบทบาททางเพศ ในขณะที่ผู้ประพันธ์นำเสนอภาพผู้หญิงสองแบบคือ แม่ของสายป่านกับแม่ของเปรม เพื่อแสดง ให้เห็นว่าผู้หญิงที่ดีคือผู้หญิงที่อยู่ในกรอบของการสมรสก็จะได้สร้างครอบครัวที่อบอุ่น ผู้หญิงที่ ประพฤติตนนอกการสมรสก็จะเป็นผู้หญิงที่ไม่ดีและไม่มีคนดูแลปกป้องสะท้อนให้เห็นถึงการ วางกฎเกณฑ์ของโครงสร้างสังคมในลักษณะแบบฉบับ (stereotypes) กล่าวคือการวางบทบาท ของผู้หญิง ตัวละครแม่ของสายป่านคือตัวแทนของผู้หญิงที่อยู่ภายใต้กรอบของปิตาธิปไตย ส่วนตัวละครแม่ของเปรมคือผู้หญิงที่ไม่ประพฤติตามกรอบของสังคมระบบปิตาธิปไตยซึ่งได้รับ บทลงโทษในตอนท้ายเรื่อง ขณะเดียวกันการนำเสนอความสัมพันธ์อันดีระหว่างลูกบุญธรรมกับ ปู่ลมหรือความสัมพันธ์ระหว่างทินกรกับสายป่านและทินกรกับเปรมก็แสดงให้เห็นว่าคนที่ต่าง สายเลือดก็สามารถรักและผูกพันกันได้ ครอบครัวที่สมบูรณ์พร้อมทั้งพ่อแม่ลูกสายเลือดเดียวกัน เป็นเพียงอุดมคติ คนที่มาจาก “ต่างสายเลือด” ก็สามารถรักและผูกพันกันได้ การนำเสนอเช่นนี้ อาจเพื่อสร้างนิยามใหม่ให้กับคำว่าครอบครัวที่ว่า ครอบครัวคือการดูแลปกป้องกันและกันโดยไม่ จำเป็นต้องมีสายเลือดเดียวกันเสมอไป

รายการอ้างอิง

- ตรีศิลป์ บุญจรงค์. (2542). *นวนิยายกับสังคมไทย (2475 – 2500)*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โครงการตำราคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2538). *ปรากฏการณ์แห่งวรรณกรรม*. ปทุมธานี : สำนักพิมพ์นาคร.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2559). *แว่นวรรณคดี ทฤษฎีร่วมสมัย (Contemporary Literary Theory)*. ปทุมธานี : สำนักพิมพ์นาคร.
- นิตยา วรรณกิตร์. (2559). *วรรณกรรมสำหรับเด็ก*. นนทบุรี: อินทนิล.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล. (2559). *ความรู้เบื้องต้นทางสังคมวิทยา* พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรเกษม รอดสุทธิ. (2552). *บ้านต่างสายเลือด*. กรุงเทพฯ: นานามีบุ๊กส์พับลิเคชันส์.

- Marsiglio, W. (1995). *Fatherhood Contemporary Theory, Research, and Social Policy*. California: Sage.
- Russell, D. L. (2005). *Literature for Children: A Short Introduction*. 5th ed. Boston: Pearson Education.
- Tribunella, E. L. (2010). *Melancholia and maturation: the use of trauma in American children's literature*. Knoxville: The University of Tennessee.
- กรมสุขภาพจิต. (2560). *เร่งวิจัยยีนต้นเหตุโรคออทิสติก คาดเด็กไทยป่วย 3 แสนคน*. สืบค้น 13 พฤษภาคม 2561, จาก www.dmh.go.th.
- แก๊งปาหิ่น สังคมต้องช่วยกันกำจัด*. (2552). สืบค้น 29 มกราคม พ.ศ.2561, จาก <https://www.thairath.co.th/content/27428>.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *โครงสร้างของครัวเรือน อัตราการจดทะเบียนสมรสและอัตราการจดทะเบียนการหย่า ปี พ.ศ. 2523 – 2558*. สืบค้น 29 มกราคม พ.ศ.2561, จาก https://www.m-society.go.th/ewt_news.php?nid=19898.
- มูลนิธิปวีณา หงสกุลเพื่อเด็กและสตรี*. (2561). สืบค้น 7 มิถุนายน พ.ศ.2561, จาก <http://www.pavenafoundation.or.th>.
- สถิติล่วงละเมิดทางเพศ ปี 54*. (2555). สืบค้น 7 มิถุนายน พ.ศ.2561, จาก <https://www.thairath.co.th/content/245146>.